

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Mezinárodní rozvojová studia

**Podpora školství v Bangladéši na příkladě
aktivit občanského sdružení ADRA**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.

Vypracovala: Andrea Bušová

Olomouc 2007

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a všechny použité zdroje jsem uvedla v seznamu.

V Olomouci dne 15.5.2007

.....

Ráda bych poděkovala doc. RNDr. Pavlu Nováčkovi, CSc. za cenné rady, vstřícný přístup a odborné vedení.

Také bych ráda vyjádřila poděkování Mgr. Aleně Rusové za poskytnuté materiály, konzultace a cenné rady.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2005/2006

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

pro: **Andreu Bušovou**

Studijní obor: Mezinárodní rozvojová studia

Název tématu: **Podpora školství v Bangladéši na příkladě aktivit občanského sdružení ADRA**

Rámcová osnova

1. Úvod do problematiky
2. Situace v Bangladéši
3. Projekt BangBaby (vznik a vývoj)
4. Statistika dětí (důvody proč školu nedokončily, možnosti dalšího vzdělávání a budoucího uplatnění)
5. Motivační program pro rodiče
6. Závěr, zhodnocení práce

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Rozsah původní zprávy: 35 – 45 stran

Seznam odborné literatury:

- Dokumenty občanského sdružení ADRA
- Kropáček, L.: Islámský fundamentalismus. Vyšehrad, Praha, 1996
- Vosyka, A.: Bangladéš. ČTK Pressfoto, Praha, 1973
- CIA – The World Factbook – Bangladesh. 20.4.2006
<<http://www.odci.gov/cia/publication/factbook/print/bg.html>>
- Government of People's Republic of Bangladesh. <<http://www.bangladeshgov.org>>
- Bangladesh: Country Studies – Federal Research Division, Library of Congress.
7.11.2005 <<http://memory.loc.gov/frd/cs/bdtoc.html>>

Vedoucí bakalářské práce: Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.

Datum zadání bakalářské práce: 3. května 2006

Termín odevzdání bakalářské práce: květen 2007

.....
Vedoucí katedry

.....
Vedoucí bakalářské práce

V Olomouci dne 5. listopadu 2006

Obsah

Obsah	5
ÚVOD.....	7
CÍL PRÁCE.....	9
POUŽITÁ METODOLOGIE.....	10
1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY.....	11
1.1. Obecné informace o projektech typu adopce na dálku	11
1.2. ADRA.....	12
1.4. Výhody a nevýhody adopce na dálku.....	13
2. SITUACE V BANGLADÉŠI	18
2.1. Základní údaje	18
2.2. Vznik Bangladéše a jeho vývoj po získání samostatnosti	19
2.3. Současná situace v Bangladéši	20
2.4. Hospodářství Bangladéše	22
2.5. Školství v Bangladéši	23
2.6. Situace žen a dětí v Bangladéši	28
3. PROJEKT BANGBABY.....	30
3.1. Vznik a vývoj projektu BangBaby	30
3.2. Fungování projektu BangBaby.....	31
3.3. Kontrolní cesty	34
4. STATISTIKY DĚTÍ ZAPOJENÝCH DO PROJEKTU BANGBABY	37
4.1. Celková statistika.....	37
4.2. Statistika dětí, které studují na školách v severní misii.....	37
4.3. Statistika dětí, které studují na školách v jižní misii	39
4.4. Statistika dětí, které studují na školách ve východní misii.....	41
4.5. Statistika dětí, které studují na školách v západní misii	42
4.6. Shrnutí důvodů pro předčasné ukončení školní docházky.....	43

5. MOTIVAČNÍ PROGRAM PRO RODIČE.....	45
SHRNUTÍ.....	47
ZÁVĚR.....	49
SUMMARY.....	50
POUŽITÉ ZDROJE	52
SEZNAM PŘÍLOH	55

Úvod

V globalizovaném světě 21. století pořád ještě přetrvávají velké rozdíly v životní úrovni mezi jednotlivými a státy a dokonce i mezi obyvateli v samotných státech. Počet lidí žijících v rozvojových státech stále roste, zatímco počet obyvatel mnoha vyspělých států klesá. V rozvojových zemích žije mnoho lidí na velmi nízké životní úrovni a v bídných podmínkách, které jsou pro mnoho lidí z vyspělých států nepředstavitelné. Špatnými ekonomickými a sociálními podmínkami trpí především děti. Nedostává se jim potřebné zdravotní péče, správné výživy, vzdělání a často musí bojovat o holé přežití. Zajistit chudým dětem přístup ke vzdělání by jim mohlo pomoci najít cestu ze začarovaného kruhu chudoby.

V mnoha zemích nejsou dodržována základní lidská práva a to dokonce i ve vztahu k dětem. Zatímco ve vyspělých zemích světa se často diskutuje o právech dítěte a o právu dítěte na dětství, děti v rozvojových zemích jsou vnímány jako zabezpečení pro rodiče do budoucnosti. Čím víc má rodina dětí, tím větší je šance, že se o rodiče bude mít kdo postarat. V rozvojových zemích často neexistuje žádný sociální systém. Při vysoké míře novorozenecké a dětské úmrtnosti umírá mnoho dětí před pátým rokem života, proto se rodiče „pojišťují“ velkým počtem potomků, aby se aspoň někteří z nich dožili dospělosti. Někteří odborníci se také shodují na tom, že pro chudé lidi, žijící ve špatných životních podmínkách, je sex jednou z mála radostí. Používání antikoncepčních prostředků je přitom z mnoha různých důvodů v rozvojových zemích na velmi nízké úrovni. Tyto a mnohé další důvody vedou k velkému počtu dětí v rodinách, které nejsou schopny je uživit a většinou i děti se musí postarat o obživu rodiny. Děti jsou za velmi nízkou mzdu zneužívány jako levná pracovní síla a navíc pracovní podmínky ohrožují jejich zdraví a někdy dokonce přímo jejich život. Pokud musí děti pracovat, aby se vůbec uživily, nemají už šanci navštěvovat školu a získat ani základní vzdělání.

Situaci dětí v rozvojových zemích se věnuje mnoho mezinárodních organizací, které se snaží zlepšit kvalitu jejich života. Různé projekty v mnoha zemích světa se zaměřují na zajištění zdravotní péče, odpovídající stravy, vzdělání a dalších potřeb, které by pomohly zlepšit kvalitu života dětí. Poslední dobou se čím dál více dostávají do povědomí lidí projekty tzv. adopce na dálku. Mnoho organizací prostřednictvím těchto projektů umožňuje lidem z vyspělých zemí pomáhat chudým dětem. Projekty typu

adopce na dálku jsou pro donory jednou z nejjednodušších a také nejrozšířenějších forem pomoci.

Povinnou školní docházku, stravování ve školní jídelně a návštěvu různých kroužků vnímá mnoho dětí v České republice ale i jiných vyspělých státech jako trest, pro děti z chudých rodin rozvojových zemí je to však šance prožít hodnotnější život. Získané vzdělání může pomoci dětem dostat se z tzv. bludného kruhu chudoby. Díky vzdělání také získají mnohem více možností jak žít svůj život. Vzdělání je jedním ze základních předpokladů rozvoje jednotlivce i komunit na celém světě.

Cíl práce

Cílem mé práce je přiblížení současné situace v Bangladéši, nastínění bangladéšského vzdělávacího systému a zpracování projektu Bangbaby, který dává chudým dětem možnost navštěvovat školu.

Ráda bych zpracovala údaje o školství v Bangladéši, o tom, jak vzdělávání podporuje vláda a jakou roli hrají v bangladéšském vzdělávacím systému nevládní organizace. Konkrétně se chci zaměřit na Občanského sdružení ADRA a jeho projekt BangBaby, který podporuje vzdělávání chudých dětí z Bangladéše. Chtěla bych popsat, jak projekt vznikl, jak funguje a shrnout statistiky ADRY o tomto projektu.

Po prostudování materiálů ADRY bych ráda zpracovala údaje o dětech zařazených do projektu, kolik jich celkem do projektu bylo zařazeno, kolik dětí školu dokončilo a kolik školu předčasně opustilo a z jakých důvodů. V závěru práce bych se ráda zaměřila na motivační program pro rodiče, který je také součástí projektu BangBaby.

Použitá metodologie

Při vypracovávání bakalářské práce byla použita rešeršně-kompilační metoda sběru a následné analýzy dat. Při sběru dat byly využity dokumenty Občanského sdružení ADRA, ale také internetové zdroje a knihy, které se danému tématu věnují.

Časově nejnáročnější etapou bylo zpracovávání dokumentů ADRY. Bylo třeba prostudovat dokumenty dětí, které byly a jsou do projektu BangBaby zapojeny a zprávy ze škol, které jsou dětmi z projektu navštěvovány. Nejvíce mě obohatily konzultace s pracovníky ADRY, kteří se na tomto projektu podílejí a někteří z nich se přímo účastní kontrolních cest do Bangladéše. Dokumenty z ADRY jsou zpracovány převážně v kapitolách Projekt BangBaby a Statistiky dětí zapojených do projektu BangBaby.

Internetové zdroje jsem vyžívala hlavně při zpracovávání kapitol Současná situace v Bangladéši a Školství v Bangladéši. Při vypracovávání kapitoly Školství v Bangladéši jsem vycházela z údajů zveřejněných na oficiálních webových stránkách bangladéšského Ministerstva základního a všeobecného školství a bangladéšského Ministerstva školství a z údajů, které uvádí UNICEF. Tyto údaje byly dostupné v angličtině, jejich překlady jsem konzultovala se zaměstnanci ADRY a se studenty anglické filologie.

Studium literárních pramenů bylo využito v kapitole Vznik Bangladéše a jeho vývoj po získání samostatnosti a částečně i v kapitole Hospodářství Bangladéše.

Po seznámení s danou literaturou jsem u jednotlivých kapitol využívala komparace dat z jednotlivých zdrojů a syntézy poznatků .

Veškerá citovaná literatura je uvedena v Použitých zdrojích. Uvozovkami jsou označeny ty části textu, které byly citovány z dostupných zdrojů přímo, zdroje citace jsou uvedeny v závorce přímo za citovanou částí.

1. Úvod do problematiky

1.1. Obecné informace o projektech typu adopce na dálku

Adopce na dálku je jedna z možností jak pomáhat chudým dětem v mnoha zemích světa. Rozvojové a humanitární organizace po celém světě realizují projekty zaměřené na adopci na dálku chudých dětí většinou z rozvojových států. Několik projektů je zaměřeno i na adopci na dálku chudých dětí ze zemí, které nepaří mezi rozvojové státy (např. z Litvy). Tento druh projektů zaznamenal v posledních letech velký nárůst (NGO Funding and Policy Bulletin, 2000).

Většina největších agentur, které se věnují jakémukoliv sponzorování dětí, vznikla ve 20. až 40. letech 20. století. Tyto agentury se nejdříve zaměřovaly na pomoc sirotkům a dětem uprchlíků po druhé světové válce. Později začaly vznikat projekty, které podporovaly děti z chudých rodin, z nichž se přibližně před dvaceti lety vyvinuly projekty tzv. adopce na dálku (NGO Funding and Policy Bulletin, 2000).

Pojmenování těchto projektů jako adopce na dálku vzniklo zobecněním názvu prvního projektu tohoto typu v České republice, kterým je dosud běžící projekt České katolické charity podporující děti v Indii.

Také několik organizací v České republice nabízí možnost adoptovat si dítě na dálku. Adopcí na dálku se rozumí sponzorování především vzdělání dítěte z jiného státu. Každá organizace v České republice spolupracuje s místní organizací země nebo oblasti, ve které jsou děti sponzorovány. Místní organizace společně se sociálními pracovníky a tamější komunitou vybírá děti, které by měly být sponzorovány. Jsou to děti z chudých rodin, kterým rodina nemůže zajistit vzdělání. Cílem je, aby tyto děti díky získanému vzdělání dokázaly v dospělosti uživit sebe a svou rodinu. Z příspěvků sponzora bývá financováno školné, uniforma, učební pomůcky a v některých případech i doprava do školy, zdravotní péče, jídlo během vyučování atd. podle potřeb v jednotlivých oblastech a také s ohledem na individuální potřeby dětí.

Součástí projektů typu adopce na dálku bývají i projekty na rozvoj komunit, ze kterých děti pocházejí. Nejčastěji podporují alfabetizaci rodičů a dalších rodinných příslušníků, opravy a výstavby škol a jídelen.

Když děti získají základní vzdělání, mohou je sponzoři dále podporovat ve studiu na vyšších stupních škol nebo na učebních oborech. Adoptovat na dálku mohou sponzoři děti z úplných rodin ale také děti, které mají jen jednoho z rodičů nebo úplné

sirotky. Sirotci a děti z neúplných rodin, které nejsou sponzorovány, nemají často téměř vůbec žádnou šanci navštěvovat školu.

Potenciální „adoptivní rodiče“ si mohou dítě, které by chtěli sponzorovat, vybrat přímo v organizaci, prostřednictvím které chtějí dítě na dálku adoptovat nebo na jejich webových stránkách. S „adoptivními rodiči“ jsou pak sepsány smlouvy, které bývají každoročně obnovovány. Pokud musí sponzoři od smlouvy z jakýchkoliv důvodů odstoupit, snaží se organizace pro dítě co nejrychleji najít nového sponzora, aby mohlo bez přerušení pokračovat ve školní docházce. Peníze od sponzorů se neposílají přímo rodinám sponzorovaného dítěte ale školám nebo organizacím, které jsou za projekt v místě realizace odpovědné.

V 90. letech 20. století došlo všeobecně k poklesu částek věnovaných na rozvojové projekty, u projektů adopcí na dálku však došlo k nárůstu prostředků a tento trend neustále pokračuje (NGO Funding and Policy Bulletin, 2000). Jedním z důvodů může být i to, že sponzoři chtějí poskytnout pomoc někomu konkrétnímu a vidět, že peníze pomáhají přímo tomu určitému dítěti získat vzdělání.

Adoptivní rodiče dostávají obvykle dvakrát ročně informace o prospěchu dítěte a o tom, jak se mu daří, dopisem od dítěte, který někdy obsahuje i jeho fotografie. Pokud dítě neumí ještě psát, kreslí obrázky. Také sponzoři mohou dětem posílat dopisy a fotografie.

Dárky se dítěti posílat nedoporučuje. Mohlo by to vzbudit závist mezi ostatními dětmi a pro člověka ze střední Evropy nemusí být zrovna lehké uhodnout, jaký dárek je pro dítě vhodný a praktický. Nedoporučuje se také zvat děti na návštěvu, z praktického hlediska by stejně ve většině případů nebyla uskutečnitelná a pro dítě by mohla znamenat silný kulturní šok. Výjimkou jsou případy adopcí z blízkých zemí s podobnou kulturou. V České republice se jedná např. o Litvu, kdy jsou prázdninové pobyty dětí často přímo organizovány.

1.2. ADRA

ADRA (Adventist Development and Relief Agency, tedy Adventistická agentura pro pomoc a rozvoj) je mezinárodní humanitární organizace, která má pobočky ve 140 zemích světa. Organizace se soustředí na pomoc při přírodních katastrofách, hladomorech a válečných konfliktech a zaměřuje se i na rozvojovou spolupráci. ADRA

pomáhá bez ohledu na politickou či etnickou příslušnost nebo náboženské vyznání. ADRA byla v roce 1956 založena v USA Církví adventistů sedmého dne.

Obrázek č. 1: Znak ADRY

Zdroj: ADRA.CZ | B A N G B A B Y, 2007

Česká pobočka ADRY vznikla v roce 1992 v Praze nejdříve jako nadace a od roku 1994 funguje jako občanské sdružení. V roce 1993 vzniklo sídlo ADRY i ve Zlíně. Česká ADRA je nevládní neziskovou organizací, zaměřenou na poskytování humanitární a sociální pomoci v zahraničí i v České republice a na realizaci dlouhodobých rozvojových projektů (podpora vzdělání, zaměstnanosti apod.). Zahraniční pomoc směřuje především do zemí bývalé Jugoslávie, do nejchudších zemí východní Evropy (Moldávie, Ukrajina), Pákistánu a východní Asie.

Projekt s názvem BangBaby vznikl v roce 1999 ve zlínském pracovišti ADRY z iniciativy českého zubního lékaře a misionáře MUDr. Milana Moskaly, který v Bangladéši se svou rodinou žije a pracuje od roku 1998.

1.4. Výhody a nevýhody adopce na dálku

Projekty typu adopce na dálku umožňují chudým dětem získat vzdělání přímo v jejich přirozeném kulturním prostředí a zároveň i dalšími projekty podporuje rozvoj celé komunity. Výhodou je adresnost, vysoká efektivita, transparentnost a trvalost výsledků tohoto způsobu rozvojové spolupráce.

Adopce na dálku je často kritizována kvůli tomu, že údajně podporuje pocit bezmoci a méněcennosti u sponzorovaných dětí a jejich rodin, které musí spoléhat na dobročinnost svých sponzorů. To je sice vlastnost všech charitativních programů, ovšem podle kritiků je výsledný dojem u tohoto modelu údajně mnohem výraznější. Tato tvrzení však nejsou podložena vědeckými výzkumy (NGO Funding and Policy Bulletin, 2000).

Kritizována bývá také výběrovost, pomoc je určena konkrétně jednomu dítěti (či několika dětem), které jsou tak zvýhodněny oproti ostatním. Obhájci projektu proti tomu argumentují, že je lépe řádně pomoci jednomu a umožnit mu, aby se později mohlo postarat o sebe i svou rodinu, než se pokoušet o pomoc všem, která by měla za výsledek jen celkové neznatelné zlepšení.

V časopise *New Internationalist* (1989) se objevila kritika adopce na dálku, která shrnuje nevýhody adopce na dálku. Tento článek uvádí, že v projektech všech organizací se alespoň některá z těchto nevýhod vyskytuje. S touto kritikou se shoduje i kritika v *NGO Funding and Policy Bulletin* (2000).

Hlavní kritiky adopcí na dálku od *New Internationalist*

- Rozpory v rodině a komunitě

Do projektů adopce na dálku je často vybráno jen jedno dítě z rodiny. Mezi ostatními sourozenci se objeví žárlivost a závist kvůli tomu, že jeden jejich sourozenec může chodit do školy, dostane oblečení, jídlo a dárky od sponzorů a oni ne. Rodiče se pak mohou cítit poníženi a bezmocně, že nemohou poskytnout to samé svým ostatním dětem.

- Politický vliv

Výběr dětí ke sponzorování z určitých rodin může odrážet politickou orientaci organizace, která projekt realizuje. Organizace může vybírat děti podle politické příslušnosti nebo náboženství jejich rodičů. Děti mohou být ve škole nuceny např. k přijetí určitého náboženství nebo propagování politické ideologie.

- Udržování závislosti

Dítěti je často připomínáno, že ono je tím chudým dítětem závislým na svých bohatých sponzorech. Dítě musí vyjadřovat vděčnost svým sponzorům.

- Kulturní ovlivňování

Dítě je sponzorem kulturně ovlivňováno. Např. když dítěti posílají vánoční pohledy a ono ve své rodině Vánoce vůbec neslaví. Pro lepší pochopení této situace je zde uveden příklad, kdy by bohatý Arab sponzoroval křesťanské dítě a posílal mu dárky a fotky svého luxusního životního stylu a kopie Koránu na čtení.

- Ovlivňování informací od dětí sponzorům

Sponzorování dítěte by mělo umožňovat sponzorům poznání kultury, ve které dítě žije, ale dopisy od dětí bývají cenzurovány. Zaměstnanci organizací přepisují

dopisy od dětí, aby z nich odstranili žádosti o peníze a všechny zmínky o politické situaci. Ve školách jsou dětem dopisy diktovány podle jednotného návodu.

- Zklamání z osvobození

Programy, které dětem poskytují vzdělání, je mohou izolovat od rodiny a přátel. Vzdělání může vést děti k beznaději. Ve svém městě nebo vesnici nenajdou práci ke které získali vzdělání a současně nechtějí opustit rodinu a odejít hledat práci jinde. Pokud se rozhodnou využít své vzdělání, odchází často pracovat do velkých měst a pro svou komunitu už nejsou nijak prospěšní.

- Nedosažitelná přání

Dítě, které se od sponzorů dočítá o jejich prázdninách na horách a luxusních autech, kterými jezdí, může být znechuceno ze situace ve své rodině a může se snažit udělat vše pro to, aby se z chudé oblasti, kde žije, dostalo pryč.

- Nehospodárné utrácení

Projekty adopce na dálku mají příliš finančně náročnou administrativu. Velká část peněz je vynakládána na fotky, dopisy a zprávy pro sponzory, než aby byly využity přímo pro děti zapojené do projektů.

- Podpora pocitu méněcennosti

Seznamy dětí, vybraných ke sponzorování, mohou vést k sociální deprivaci a určité degradaci dítěte. Na dítě je pak nahlíženo jako na ubožáka, jehož rodina potřebuje pomoc. Ale nikde už nenajdeme vysvětlení, proč je jeho rodina chudá. (New Internationalist, 1989)

NGO Funding and Policy Bulletin (2000) uvádí i argumenty, které obhajují adopce na dálku.

- Součástí projektů adopce na dálku bývají i další projekty na rozvoj rodin a komunit, ve kterých sponzorované děti žijí. I vzdělání jednoho nebo několika málo dětí přináší rozvoj celé komunitě.

- Administrativa projektů, nebo alespoň její část, může být svěřena lidem z místních komunit a přispět tak k budování místních administrativních kapacit.

- Dítě je jedním nebo více sponzory podporováno dlouhodobě.

- Sponzorování může podpořit pocit spoluzodpovědnosti dítěte a rodiny za rozvoj komunity.

- Peníze od sponzorů jsou flexibilní a nejsou závislé na rozhodování místních úřadů.
- Sponzorování dítěte může vést k rozšíření obzorů samotného sponzora. Sponzoři dostávají informace od dětí, z organizací a často se sami snaží sledovat situaci v zemi, kde podporují dítě.

Další kritika časopisu *New Internationalist* (1989), která vychází z údajů UNICEF, tvrdí, že by bylo mnohem užitečnější místo sponzorování vzdělání jednoho dítěte po dobu jednoho roku poskytnout stejné množství peněz na očkování až 30 dětí proti šesti nemocem, které jsou nejčastějšími příčinami úmrtí dětí. Těmito nemocemi jsou záškrt, černý kašel, dětská obrna, tetanus, tuberkulóza a spalničky (UNICEF, 2006). Očkování a podpoře zdravotnictví se však věnují jiné projekty.

Caritas Australia (2003) kritizuje využívání fotografií chudých dětí k získávání peněz od sponzorů. Malé ubohé děti zahrají na city snad každému. Tato efektivní marketingová strategie, která je využívána neziskovými organizacemi, se běžně používá i v komerčních reklamách. Další kritika adopce na dálku od Caritas Australia (2003) i mnoho dalších kritik vychází z kritiky zveřejněné v časopise *New Internationalist* (1989).

O problematice adopce na dálku se nejvíce diskutovalo v 80. letech 20. století v *New Internationalist* a v roce 1998 v *New York Times* a v *Chicago Tribune* (*NGO Funding and Policy Bulletin*, 2000). Diskuse vedly mnoho organizací k tomu, aby své projekty přehodnotily. Tím došlo ke snížení počtu dopisů posílaných dětmi sponzorům a naopak. Místní komunity byly více zapojeny do projektů (např. do administrativy) a v projektech je více využíván jazyk oblasti, kde je projekt realizován.

V České republice má výhrady k adopcím na dálku UNICEF. Pavla Gomba, ředitelka českého výboru UNICEF, vychází ze svých zkušeností ze Zimbabwe, kde žila a pracovala. V rozhovoru pro ČRo 1 - Radiožurnál dne 10. 4. 2007 řekla: “ ve městě, ve kterém jsem tehdy žila, vlastně nejbohatší rodinou byli Indové, kteří tam prodávali školní uniformy. Školní uniforma je poměrně drahá věc a nevýhodou je, že z ní téměř každý rok dítě vyrostne a v rozvojových zemích se dá říct, že je to taková základní překážka pro to, proč tolik dětí do školy nechodí. Je třeba bojovat proti systémům, které chudé rodiny nutí kupovat drahé uniformy. Například ve Rwandě, kde školní uniforma stojí na naše peníze tři sta korun, zatímco školné jen dvacet korun na celý rok. Nikdy se na světě nevybere tolik, aby pro všechny děti bylo dostatek uniforem

a prostě dostatek na školné, ale pokud se tedy tahle překážka zruší a odstraní, tak je možné dostat do školních lavic téměř všechny děti. Jenom abych třeba řekla konkrétní příklad, kde se to v posledních pěti letech podařilo, tak jednou z těch zemí je Uganda, kde se během jednoho jediného roku školní docházka dvojnásobila. Tam bylo zrušeno školné do čtyř dětí na rodinu.” (Newton I.T., 2007)

2. Situace v Bangladéši

Obrázek č. 2: Vlajka Bangladéše

Zdroj: CIA, *The World Factbook – Bangladesh, 2007*

Obrázek č. 3: Mapa Bangladéše

Zdroj: CIA, *The World Factbook – Bangladesh, 2007*

2.1. Základní údaje

Oficiální název: Bangladéšská lidová republika

Zkrácená forma oficiálního názvu: Bangladéš

Oficiální název v bengálštině: Gana Prajatantri Banladesh

Hlavní město: Dháka

Úřední jazyk: bengálština a angličtina

Měna: 1 taka (BDT) = 1000 paisů (1 taka = cca 0,50 Kč)

Stát Bangladéš se rozkládá v jižní Asii mezi státy Indie a Barma na území o rozloze 144 000 km², kde žije podle odhadu z července 2006 147 365 352 obyvatel, což je devátý nejvyšší počet obyvatel ve státě na světě (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007).

Bangladéš leží v oblasti rovníkového monzunového podnebí. Léta jsou zde horká s vysokou vlhkostí vzduchu. Letní monzuny, trvající od června do října, přináší velké množství srážek a velmi často bývají příčinou katastrofálních záplav. Srážek, většinou v podobě prudkých lijáků, spadne průměrně za rok 2 000 až 3 000 mm (Všechno o Zemi, 2000). Území Bangladéše je převážně nížinaté, jen na jihovýchodě dosahují některé vrcholy výšky až 1 230 m, tyto vrchoviny jsou porostlé bambusovými háji. Území Bangladéše je ohromná spojená delta řek Gangy, Brahmaputry a Méghny propojená mnoha říčními rameny a kanály. Mnoho řek však často mění své toky a vystupuje z břehů.

2.2. Vznik Bangladéše a jeho vývoj po získání samostatnosti

Bangladéš spolu se Západním Bengálskem, jedním ze současných indických států, jsou jazykově, kulturně i geograficky jedním regionem, dříve známým jako Bengálsko. K rozdělení této oblasti došlo kvůli rychlému šíření islámu. Obyvatelstvo na východě Bengálska přijalo islám, ale většina obyvatel na západě zůstala hinduisty. Území dnešního Bangladéše, Východní Bengálsko, bylo od 2. poloviny 18. století spolu s Indií pod správou Britů až do roku 1947, kdy se společně s dnešním Pákistánem odtrnulo od Indie. Tato dvě území, dnešní Bangladéš a Pákistán, se spojily a vytvořily převážně muslimský stát Pákistán. Dnešní Bangladéš dostal v roce 1955 název Východní Pákistán (Všechno o Zemi, 2000).

Hlavním vývozním artiklem Pákistánu byla juta z Východního Pákistánu. Většina příjmů z vývozu však zůstávala v Západním Pákistánu, kde bylo i sídlo vlády. Ve vládě převládali politici ze Západního Pákistánu, převážně Paňdžábcí, kteří se pokusili zavést jako úřední jazyk urdštinu místo bengálštiny. To probudilo ve Východním Pákistánu vlnu odporu a zvýšilo úsilí o nezávislost. Obyvatelstvo Východního Pákistánu bylo mnohem jednotnější než obyvatelstvo Západního Pákistánu. V roce 1970 ve volbách zvítězila východopákistánská Liga Awami, která získala všechna křesla ve východopákistánské části parlamentu. Tato strana však nebyla pověřena sestavením vlády a ve Východním Pákistánu propuklo povstání. Povstání bylo

tvrdě potlačeno západopákistánskou vládou. Více než 1 milion Bengálců byl zabit a miliony prchaly do Indie, proto do konfliktu vstoupila i Indie a západopákistánskou armádu porazila. 26. března 1971 Východní Pákistán vystoupil z unie se Západním Pákistánem a vytvořil samostatný stát Bangladéš. Hlavou nového státu se stal šejch Mudžibur Rahmán (Všechno o Zemi, 2000). 16. prosinec 1971 byl označen jako Vítězný den a 19. prosince je slaveno oficiální vytvoření státu Bangladéš. V roce 1975 byl však při vojenském převratu Mudžibur Rahmán zavražděn. Civilní vláda se k moci dostala až po patnácti letech. V červnu 1996 zvítězila opět Liga Awami.

2.3. Současná situace v Bangladéši

Bangladéš je parlamentní demokracií. Administrativně se země dělí na šest okresů: Barisal, Chittagong, Dháka, Khulna, Rajshahi, Sylhet (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007).

6. září 2002 se stal prezidentem Iajuddin Ahmed. V čele vlády stojí premiér Khaleda Zia, který je v úřadu od 10. října 2001. (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007)

Na území Bangladéše žije 98% Bengálců, 2% obyvatel tvoří další národnosti včetně domorodých skupin. 83% obyvatel jsou muslimové, 16% hinduisté a 1% tvoří lidé jiných vyznání. (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007)

Bangladéš patří mezi 42 nejméně rozvinutých zemí (UNICEF, 2006). Podle odhadů z roku 2004 žije v Bangladéši 45% obyvatelstva pod hranicí chudoby, což znamená, že jejich příjem je menší než 1 USD na den (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007). Bída panuje na venkově i ve městech. Okraje měst jsou přeplněné lidmi, žijícími ve slumech. Lidé sem často přichází z venkovských oblastí s nadějí, že zde najdou práci. Pak se ale živí jako rikšové, pouliční prodavači, sběrem na smetišti nebo žebrají.

Bangladéš je převážně islámská země, kde se přísně dodržují tradice. Na polích pracují zásadně muži a chlapci. Mnoho lidí nevlastní půdu a je nuceno žít v oblastech ohrožovaných záplavami a obdělávat zaplavovanou půdu. V těchto oblastech se rychle šíří nemoci a potenciální riziko nakažení infekční chorobou je vysoké. Obyvatelstvo především ve venkovských oblastech trpí také většinou podvýživou a žaludečními chorobami, z nichž nejobávanější je cholera. Kontaminovanou vodou a jídlem se šíří hepatitida A a E, břišní tyfus, a leptospiróza. Kontaktem s nakaženými zvířaty se šíří

vzteklina. Velmi nebezpečné jsou také nemoci jako horečka dengue a malárie. Vysoce patogenní vir ptačí chřipky H5N1 byl objeven u ptáků na území Bangladéše a v oblastech sousedních zemí, které leží u hranic Bangladéše (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007).

Celá země je ohrožena degradací půdy, půdní erozí, odlesňováním a velmi rychlým přírůstkem obyvatelstva. Míra růstu populace podle odhadů z roku 2006 dosahuje 2,09 % (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007). Území Bangladéše často postihují ničivé záplavy a tropické cyklony přicházející z Bengálského zálivu, které pravidelně připraví o život velké množství lidí. Většina vesnic je postavena na náspech, které je udržují nad vodou a jednotlivé domy se stavějí na sloupech, tato opatření ale přírodním živlům neodolají. Mořská voda často kontaminuje pitnou sladkou vodu. Zemi postihují jak období sucha, tak i letní monzunová období, kdy je většina země zaplavována. Znečištění vody je znatelné především v oblastech rybolovu. Silné znečištění vody je také výsledkem používání pesticidů a podzemní vody jsou kontaminovány arsenem.

V roce 2006 podle odhadů připadalo na 1000 obyvatel 29,8 porodů. Míra dětské úmrtnosti dosahovala 60,83 mrtvých na 1000 živě narozených dětí. V roce 2006 připadalo podle odhadů na jednu ženu 3,11 narozených dětí. (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007)

Podle odhadů z roku 2003 43,1% obyvatel Bangladéše umí číst a psát, z toho 53,9% tvoří muži a 31,8% ženy (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007). Podle údajů Ministerstva školství byla však gramotnost v Bangladéši v roce 2002 62,66 % (Government of the People's Republic Bangladesh - Ministry of Education – Home, 2006). Index lidského rozvoje¹ (Human Development Index – HDI) byl v roce 2002 v Bangladéši 0,509 (Exnerová (ed), 2005).

Děti ve věku 0-14 let tvoří 32,9% bangladéšské populace, lidé ve věku 15-64 let tvoří 63,6% populace a lidé nad 65 let 3,5% populace. Naděje na dožití při narození je u žen 62,45 let a u mužů 62,47 let (odhady z roku 2006) (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007).

V roce 2002 byl průměrný věk při sňatku u mužů 25,6 let a u žen 20,6 let (Government of the People's Republic Bangladesh - Ministry of Education – Home,

¹ Index lidského rozvoje vytvořil Rozvojový program OSN (UNDP) a jeho smyslem je zachytit ekonomické i sociální aspekty rozvoje. Stanovuje se na základě očekávané délky života, vzdělání (gramotnost a počet let školní docházky) a hrubého domácího produktu.

2006). Věková hranice pro trestní zodpovědnost v Bangladéši je 7 let, vláda však uvažuje o její zvýšení na 12 let (UNICEF, 2006).

Na jednoho lékaře připadá 3866 pacientů (údaje z roku 2003), počet pacientů na jedno nemocniční lůžko je 4109 (údaje z roku 2003), přístup k nezávadné pitné vodě má 96,3% obyvatel Bangladéše (údaje z roku 2004), 52,6% populace používá toalety napojené na kanalizaci (údaje z roku 2004) (Government of the People's Republic Bangladesh - Ministry of Education – Home, 2006).

2.4. Hospodářství Bangladéše

Bangladéš je chudou, přelidněnou a neúčinně spravovanou zemí. Přesto více než polovinu HDP tvoří sektor služeb. Téměř 2/3 obyvatel Bangladéše jsou zaměstnaní v zemědělství, kde převažuje pěstování rýže. Největšími překážkami rozvoje země jsou „časté cyklóny a povodně, neefektivní státem vlastněné podniky, nedostatečná vybavenost přístavů, rychlý nárůst pracovních sil, které se už nemohou uplatnit v zemědělství, neefektivní získávání energetických zdrojů (např. zemního plynu) a pomalé zavádění ekonomických reforem“ (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007). Reformy jsou bržděny mnohými politickými roztržkami a korupcí na všech úrovních státní správy. Pokrok byl také blokován opozicí prostřednictvím byrokracie, veřejného sektoru a dalších zájmových skupin. Nynější vláda intenzivně prosazuje potřebné reformy, bohužel ne v oblastech, kde by tyto reformy byly nejvíce potřeba. Ekonomický růst se za posledních několik let ustálil na 6-7 %. HDP bylo podle odhadů v roce 2006 2200 USD na osobu (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007). Vysoké hodnoty HDP ovlivňuje několik velkoměst, hlavně Dháka jako hlavní město a Chittagong jako největší a nejdůležitější námořní přístav (Škodík, 2006). V roce 2000 byla Bangladéši poskytnuta ekonomická pomoc ve výši 1,575 miliard USD (CIA, The World Factbook – Bangladesh, 2007). Bangladéš je tranzitní zemí pro pašování drog, produkovaných v okolních zemích.

Mnoho Bengálců odchází pracovat do „Saudské Arábie, Kuvajtu, Spojených arabských emirátů, Ománu, Kataru a Malajsie“ (CIA, The World Factbook –

Bangladesh, 2007). Remittance² ze zahraničí v letech 1998-99 dosahovaly 1,71 miliard USD. Míra nezaměstnanosti dosahuje v Bangladéši podle odhadů ADRY 40% (2006).

Díky hojnému dešti, slunci a naplaveninám je půda velmi úrodná, což umožňuje sklizeň dvakrát až třikrát do roka. V 18. století se místní obyvatelé proslavili výrobou jemné bavlněné látky, mušelínu, který dostal název po bohatých muslimech z Dháky, kteří se do mušelínu oblékali. V Bangladéši je velmi rozšířené také pěstování juty. Vlákna jutovníku tobolkového se většinou používají v textilním průmyslu a k výrobě kobereců, pytlů, provazů a lan. Mladé výhonky a semena jutovníku jsou přísadou do mnoha místních jídel a suché stonky jsou dobrým palivem. Základní potravinou místních obyvatel je rýže, jejíž pěstování zde má dlouhou tradici. Mladá rýžová stébla jsou krmivem pro dobytek a ze zdřevnatělých stonků se vyrábí košťata a kartáče. Všechna vlhká nevyužívaná prostranství zarůstá bambus, který je využíván jako lehký a pevný stavební materiál. Mezi hlavní zemědělské produkty patří rýže, juta, čaj, cukrová třtina, brambory, tabák, luštěniny, olejniny, koření, ovoce, hovězí a drůbeží maso, mléko.

Bangladéš má málo nerostných surovin, v Bengálském zálivu jsou ale bohatá naleziště zemního plynu. Místní průmysl se zabývá především zpracování juty a bavlny, produkcí čaje a cukru, výrobou papíru, cementu a průmyslových hnojiv.

V Bangladéši se více než polovina vnitřního obchodu uskutečňuje po vodě. Silniční a železniční spojení je ve velmi špatném stavu nebo vůbec neexistuje. Většina silnic má nezpevněný povrch. Bangladéš vyváží oděvy, jutu a jutové výrobky, kůži, mražené ryby a plody moře. Ze zahraničí dováží stroje, chemikálie, železo a ocel, textilie, potraviny, ropné produkty.

2.5. Školství v Bangladéši

Řízení vzdělávacího systému v Bangladéši spadá pod dvě ministerstva. Ministerstvo základního a všeobecného školství (Ministry of Primary and Mass Education) bylo založeno v roce 2003 a je zodpovědné za oblast základního vzdělávání. Ministerstvo školství (Ministry of Education) je zodpovědné za středoškolské, odborné a vysokoškolské vzdělávání.

² Platba z ciziny do tuzemska nebo naopak bez protihodnoty (Akademický slovní cizích slov, 2000)

Vzdělávací systém v Bangladéši má tři úrovně: primární (základní), sekundární (střední) a terciární (vysokoškolskou). Základní školu mohou začít navštěvovat děti od šesti let, základní školní docházka trvá 5 let. Další stupeň školského systému je určen pro děti ve věku od 11 do 17 let. Tato úroveň vzdělávání trvá celkově 7 let a je ještě rozdělena do dalších tří stupňů, první stupeň trvá 3 roky a další dva stupně po dvou letech. Po ukončení poslední etapy sekundárního stupně vzdělávání je možné pokračovat ve studiu na vysoké škole, které trvá podle druhu vybraného zaměření 4 až 6 let. Sekundární i terciární úroveň školského systému má všeobecné nebo technické zaměření. Všeobecná oblast zahrnuje teoretické a užité vědy, humanitní, společenské a obchodní vědy. Technické zaměření zahrnuje studium zemědělství, strojírenství, medicíny, oděvních a kožedělných technologií a informačních a komunikačních technologií. Souběžně s tímto školským systémem existuje na všech třech stupních jeho alternativa. Touto alternativou je madrasha, což je arabský název pro školu. Madrasha funguje paralelně s bangladéšským školským systémem a má podobné vzdělávací osnovy, pouze doplněné a výuku náboženství.

Tabulka č.1: Údaje o bangladéšských dětech

Počet dětí do 18 let v milionech	59
Pracující děti ve věku 5-14 let v %	7
Děti zapsané na základní školu v % (chlapci/dívky)	82/86
Děti, které dokončí prvních 5 let školní docházky v %	54
Děti, které nikdy nebyly zapsány do školy v % (chlapci/dívky)	15/13
Děti, které navštěvují formální školy v % (chlapci/dívky)	85/86
Děti, které navštěvují neformální ³ školy v % (chlapci/dívky)	8/9
Děti, které navštěvují madrasa (muslimské školy) v % (chlapci/dívky)	7/5

Upraveno podle: UNICEF, 2006

³ Neformální školy se zaměřují na vzdělávání dětí tak, aby jim přiblížily znalosti „pro praktický život“ (např. zdravotní péče, právo) a nabídly jim více možností, jak žít svůj život. Tyto školy navštěvují děti zapojené do různých projektů, např. pracující děti, adolescenti, kteří ještě vůbec nechodili do školy.

Základní školy navštěvuje v Bangladéši 17 milionů žáků, přes 5,6 milionů studuje střední školu. Počet vysokoškoláků je malý, ale rychle roste. (Ministry of Education, 2005-2006)

Základní vzdělání je v Bangladéši bezplatné, pro děti ve věku 6 až 10 let je školní docházka povinná. Podle údajů UNICEF (2006) stojí základní vzdělání jednoho dítěte v Bangladéši v průměru 139 USD. Přístup k základnímu vzdělání se poslední dvě desetiletí neustále zvyšuje. Zavedení programu povinné školní docházky v roce 1992 znamenalo nárůst zápisů na základní školy z 12,6 milionů v roce 1991 na 17,48 milionů v roce 2004 (Ministry of Primary and Mass Education, nedatováno). V Bangladéši existuje 76 000 institucí, které poskytují základní vzdělání. Poměr žáků a učitelů je 55:1 (Ministry of Primary and Mass Education, nedatováno).

Jak na základní, tak i na středoškolské úrovni bangladéšského vzdělávacího systému došlo k významnému pokroku. Byl rozšířen přístup ke vzdělání a to jak pro chlapce, tak i pro dívky. Počet žáků zapsaných na základní školy vzrostl z 90% na konci 90. let na 98% v roce 2003 (Ministry of Education, 2005-2006). Podle UNICEF má v městských oblastech přístup ke vzdělání 80,7 % chlapců a 81,9 % dívek, ale v městských slumech má přístup ke vzdělání jen 57,6 % chlapců a 61 % dívek (2006). Sekundární úroveň školského systému však navštěvuje jen 38 % adolescentů, 48 % dívek a 38 % chlapců však školu nedokončí (UNICEF, 2006).

Bangladéšské Ministerstvo školství na svých internetových stránkách uvádí, že rozvoj lidských zdrojů a přístup ke kvalitnímu vzdělání jsou velmi důležité pro redukcí chudoby a ekonomický růst (Ministry of Education, 2005-2006). Vláda provádí strukturální reformy, od kterých se očekává významné zlepšení v oblasti vzdělávání. Školství bylo označeno za jednu z hlavních oblastí veřejného sektoru, kde bude investováno. Tyto investice nyní činí asi 2,3% HDP (Ministry of Education, 2005-2006). Podpora těchto investic je důležitá pro dosažení jednoho z Rozvojových cílů tisíciletí, kterým je zlepšení přístupu ke vzdělání.

Bangladéšská vláda přijala závazky k dosažení cílů programu Vzdělání pro všechny (Education for All) ze Světového vzdělávacího fóra, které se konalo v dubnu 2000 v Dakaru. Z tohoto důvodu byl připraven Národní akční plán, jehož cíle by měly být dosaženy do roku 2015. V rámci Národního akčního plánu existuje mnoho projektů, které se zaměřují na jednotlivé oblasti školství.

Učebnice jsou žákům základních škol dávány zdarma. V letech 2002-2004 byly rozdány 182 miliony učebnic žákům základních škol do různých předmětů. Ve školním roce 2005 bylo rozdáno 66,3 milionů učebnic a v roce 2006 65,3 milionů. (Ministry of Primary and Mass Education, nedatováno)

Rekonstrukci a renovaci základních státních a registrovaných nestátních škol podporuje mnoho projektů. Základní školství je v současné době podporováno Programem na rozvoj základního vzdělávání II (Primary Education Development Program II (PEDP II)), což je šestiletý program, který napomáhá zlepšit přístupnost, kvalitu a efektivitu vzdělání. Kvalita vzdělání ovšem zatím nedosahuje dobré úrovně, 35,6 % dětí po ukončení pětileté základní školní docházky si neosvojilo očekávané studijní znalosti (UNICEF, 2006). Nejvíce dětí opouští školu před dokončením povinné docházky z těchto důvodů: práce pro svou rodinu, příliš tvrdé výukové metody, přeplněné učebny, neatraktivní vzdělávací metody (UNICEF, 2006).

V roce 1991 vyhlásila vláda Integrovaný program neformálního vzdělávání, který by zemi pomohl vysvobodit z negramotnosti. Díky tomuto programu se naučilo číst a psát 2,5 milionu dětí i dospělých a bylo distribuováno 7,5 milionu učebnic a vzdělávacích materiálů pro učitele. Prostřednictvím programů, které navazují na tento program, získalo vzdělání dalších 18 milionů negramotných. (Ministry of Primary and Mass Education, nedatováno)

Ministerstvo školství se snaží prostřednictvím střednědobého programu zlepšit středoškolské a vysokoškolské vzdělání a provést potřebné reformy. Tento program je financován vládou i dalšími investory. Reformy mají zefektivnit využívání financí ve školství a zrovnoprávnit přístupy chlapců a dívek na střední školy. Mělo by dojít i k zefektivnění správy škol tím, že větší zodpovědnost bude převedena na úředníky v jednotlivých oblastech a na samotné školy. Ministerstvo školství má v plánu klást větší důraz na monitoring a evaluaci v oblasti školství.

Projekty Ministerstva základního a všeobecného školství zaměřené na oblast základního školství

V této oblasti funguje 16 projektů, které pomáhají rozvoji a obnově vzdělávacích zařízení a rozšíření přístupu ke vzdělání. Mezi tyto programy patří již výše zmiňovaný Program na rozvoj základního vzdělávání II (Primary Education Development Program II (PEDP II)), který napomáhá zlepšit přístupnost, kvalitu a efektivitu vzdělání, a Integrovaný program neformálního vzdělávání, který má pomoci získat vzdělání

negramotným adolescentům a dospělým. Všechny tyto projekty lze nalézt na webových stránkách Ministerstva základního a všeobecného školství.

Projekty Ministerstva školství zaměřené na oblast sekundární a terciární úrovně školského systému

- Projekty zaměřené na řízení sekundární a vysokoškolské úrovně školského systému: ve fiskálním roce 2005-2006 existovalo 16 takových projektů. V těchto projektech se jedná o rozvoj, rozšíření a obnovení struktur systému a přidělování stipendií ženám.

- Projekty zaměřené na rozvoj v technické oblasti vzdělávání existovaly ve fiskálním roce 2005-2006 tři.

- Projekty zaměřené na řízení technické oblasti vzdělávání: šest projektů zaměřených na modernizaci zastaralých polytechnických institutů a zakládání nových odborných technických a počítačových škol.

- Projekty Komise pro univerzitní granty: 25 projektů, z nichž 8 je technického rázu, klade důraz na rozšiřování a zakládání nových oddělení a fakult na univerzitě a vznik nových univerzit.

(Ministry of Education, 2005-2006)

Od roku 1993 financuje vláda Potravinový a vzdělávací program, ze kterého je placeno vzdělávání dětí z chudých rodin. Tento program pomáhá usnadnit přístup ke vzdělání chudým dětem a má pomoci předcházet dětské práci. Díky tomu mohlo navštěvovat školu 2,2 milionu dětí. Během fiskálního roku 2002-2003 byl tento program přeměněn na Program pro poskytování stipendií. Prostřednictvím tohoto programu 40% rodičů chudých dětí z venkovských oblastí dostává měsíčně 100 taka na jedno dítě (1 taka = cca 0,50 Kč), aby mohlo navštěvovat základní školu. Pokud rodina posílá do školy více než jedno dítě, dostává 125 taka měsíčně. Tímto způsobem je financováno 6 milionů dětí. Ve fiskálním roce 2005-2006 bylo vyčleněno 71 milionů USD na stipendia pro chudé děti (Ministry of Primary and Mass Education, nedatováno). Tato stipendia jsou posílána na bankovní účty, které jsou zřízeny na jméno matky dítěte (UNICEF, 2006).

Bangladéšská ministerstva školství se snaží o eliminaci rozdílného přístupu dívek a chlapců ke vzdělání. 60% učitelských míst je rezervováno pro ženy, nyní učí na

bangladéšských školách 37,6% učitelek (Ministry of Primary and Mass Education, nedatováno). Postupně je vytvářeno také více pozic pro ženy ve správě škol. V roce 1998 navštěvovalo podle UNICEF školu 52,2 % chlapců a 47,8 % dívek, v roce 2001 se tento rozdíl snížil na 51 % chlapců a 49 % dívek z celkového počtu žáků (2006).

Školám jsou prostřednictvím dalších programů dodávána zařízení na snížení obsahu arsenu ve vodě, jsou budovány oddělené toalety pro dívky a pro chlapce a zvyšuje se počet kusů nábytku ve školách.

Na základě Světového potravinového programu a ve spolupráci s nevládními organizacemi byl vytvořen Program školních svačín. Kolem jednoho milionu dětí dostává prostřednictvím tohoto programu každý den 75 gramů sušenek k obědu (Ministry of Primary and Mass Education, nedatováno). Další fáze tohoto projektu jsou plánovány až do roku 2010.

Ve spolupráci vlády s několika nevládními organizacemi funguje Projekt na podporu vzdělávání dětí školního věku (Reaching Out of Schools Children (ROSC) Project). V rámci tohoto projektu by v letech 2004-2010 mělo dostat šanci navštěvovat školu 500 000 dětí (Ministry of Primary and Mass Education, nedatováno).

V Bangladéši existuje mnoho různých vládních projektů na podporu školství. Problémem však je, že vláda nemá úplný vliv v některých částech státu a stát celkově nemá finance na zajištění školní docházky pro všechny děti.

2.6. Situace žen a dětí v Bangladéši

UNICEF (2006) uvádí, že v Bangladéši pracuje 7,9 milionů dětí. 1,5 milionu z nich žije v městských oblastech a 850 000 pracujících dětí je ve věku 10 až 14 let. Bohužel neexistují přesné informace o dětské práci v této zemi a o jejích důsledcích. Mnoho pracujících dětí nemá přístup ke vzdělání a zůstává uvězněno v bludném kruhu chudoby. Velmi bezútešná je situace pro děti z městských slumů. Pracovní podmínky dětí většinou vyjednají rodiče nebo jejich opatrovníci a zejména dívky jsou pak jen pod kontrolou zaměstnavatelů. 72 % dívek a 51 % chlapců ve věku 13 až 15 let potvrdilo, že bylo bito některým ze starších členů rodiny. (UNICEF, 2006)

Velké množství dětí pracuje v domácnostech jako sluhové, pracují vlastně za „zavřenými dveřmi“ a jejich problémy tak nejsou na veřejnosti vidět. Problémem je, že tento druh práce není nijak právně ošetřen a především dívky jsou velmi často zneužívány a vystavovány násilí. Společně s bangladéšskou vládou vytvořil UNICEF

projekt nazvaný Projekt základního vzdělání pro děti pracující ve městech (Basic Education for Hard to Reach Urban Working Children), zaměřený na vzdělávání dětí pracujících v městských oblastech.

V Bangladéši umírá v současnosti 77 dětí z 1000 před pátým rokem života, v roce 1990 to bylo ještě 151 dětí z 1000 (UNICEF, 2006). Celkově se úmrtnost dětí v Bangladéši snížila, existují však místa, kde došlo ke zhoršení stavu.

Jen jedno dítě z pěti, které má akutní dýchací potíže, je odvedeno k lékaři (UNICEF, 2006). Mnoho rodičů nemá přehled, které služby jsou dostupné, nejsou si jisti jejich kvalitou, a velká část rodičů zastává tradiční názor, že dětské nemoci jsou přirozenou součástí vývoje dětí. Příčinou těchto názorů, které mohou přímo ohrozit život dětí, je často ngramotnost rodičů.

V hlavním městě Bangladéše Dháce byl proveden výzkum, který srovnává kvalitu života dětí, které žijí na ulici, a dětí, které žijí v dháckých slumech. Z tohoto výzkumu je parné, že údaje o váze, obvodu nadloktí, podvyživenosti a příčinách onemocnění obou skupin dětí jsou srovnatelné. Z toho vyplývá, že kvalita života dětí, žijících v chatrných příbytcích ve slumech se svou rodinou, je téměř stejně špatná jako kvalita života dětí, které žijí samotné na ulicích hlavního města Bangladéše. (Greksa a kol., 2007)

65% bangladéšských dívek se vdá před dovršením 18 let, z toho 5 % ve věku 10 až 14 let a asi 50 % dívek otěhotní před dosažením 18 let věku (UNICEF, 2006).

Donedávna byla práva a potřeby dospívajících v Bangladéši téměř úplně přehlížena. To má dopad především na dívky, které ve většině případů přímo z období dětství vstupují do manželství. Tyto dívky nejsou informovány o svých právech, o možnostech péče o své zdraví a o zdraví svých dětí, o rovnoprávnosti mužů a žen a dalších podstatných právech a možnostech, které by mohly využít. Jejich příležitosti a možnosti jak žít svůj život jsou pak velmi omezené. (UNICEF, 2006)

3. Projekt BangBaby

3.1. Vznik a vývoj projektu BangBaby

Údaje o projektu BangBaby a jakékoliv další informace, týkající se tohoto projektu jsou v celé práci vztaženy ke konci roku 2006. Pokud jsou použity údaje z jiného období, je datum, nebo rok uveden v textu. To by mělo pomoci lepší přehlednosti a orientaci.

Projekt BangBaby je dlouhodobý vzdělávací a potravinový projekt na pomoc chudým bangladéšským dětem. Podnět ke vzniku tohoto projektu dal MUDr. Milan Moskala a samotný projekt vznikl v roce 1999. BangBaby je společným projektem ADRA ČR, Bangladesh Children's Sponsorship Services (BCSS) a Adventist Dental Clinic v Dháce. Jde o projekt, který je zaměřen na finanční podporu chudých bangladéšského dětí při vzdělávání v misijních školách různého typu na území Bangladéše, součástí projektu je také individuální pomoc.

ADRA Praha zajišťuje veškeré záležitosti spjaté s převodem finančních prostředků z České republiky do Bangladéše a zodpovídá za vyúčtování sbírky na pomoc Bangladéšské lidové republice Ministerstvu vnitra České republiky a správní radě Občanského sdružení ADRA. Pracoviště ADRA Zlín zprostředkovává kontakt mezi bangladéšskou stranou a dárci a zodpovídá za zdárný průběh projektu. V Bangladéši se pomocí dětem zabývá projekt ADRY s názvem Bangladesh Children's Sponsorship Services (BCSS). Od roku 2005 stojí v čele Bangladesh Children's Sponsorship Services (BCSS) žena Sweeti Ritschil (Rusová, 2007). Potravinovou část projektu v Bangladéši organizuje MUDr. Milan Moskala ve spolupráci s Adventist Dental Clinic v Dháce.

MUDr. Milan Moskala tři roky působil v Bosně jako zubní lékař. V roce 1998 odjel i se svou rodinou do Bangladéše, kde také pracuje jako zubní lékař. Při pobytu v jedné z nejchudších zemí světa nedokázal jen přihlížet bídě kolem sebe. Se svou ženou Evou, zubní laborantkou, začal jednou týdně ze svých prostředků vařit pro více než sto dětí rýži se zeleninou. K této spontánní potravinové pomoci se postupně začali přidávat sponzoři z České republiky i dalších zemí světa a ve spolupráci s ADROU postupně vznikl projekt BangBaby. V současné době je MUDr. Milan Moskala

vedoucím oddělení Zdraví a střídmosti Bangladesh Union Seventh-day Adventists Mission a také ředitelem Adventist Dental Clinic v Dhace⁴.

Díky elektronické poště od něj ADRA pravidelně dostává aktuální zprávy z Bangladéše. V jednom ze svých prvních mailů určených ADŘE napsal: "Denně se setkávám se zástupy dětí, které nechodí do školy a žebrají. V Bangladéši je jen velmi malá skupina privilegovaných dětí, které se naučí číst a psát. Je to asi 15% dívek a jednou tolik chlapců. Přitom škola je podstatně lacinější než u nás. Hlavní překážkou pro většinu dětí je, že musí pomáhat rodičům sehnat dost jídla pro celou rodinu. Takové děti potkáte všude. Dělají jedno a totéž: křičí bakšiš, bakšiš⁵, žebrají na křižovatkách, kde čekají auta na zelenou, stojí na tržištích, chodí do obchodu a nabízejí se, že ponесou nakoupené zboží nebo, pokud se jim podaří najít práci, těžce dřou na staveništi. Protože jsou slabé a na hlavě nosí cihly, písek, stavební materiál, dost často se stává, že to někomu spadne na záda a zlomí si páteř." Na základě těchto informací přicházelo mnoho nabídek pomoci, které bylo ale nutno organizovat. Tohoto úkolu se chopila ADRA a vznikl projekt BangBaby.

3.2. Fungování projektu BangBaby

Prostřednictvím projektu BangBaby mají bangladéšské děti šanci získat vzdělání na misijních školách. Do projektu jsou přijímány chudé děti, které by bez podpory neměly možnost chodit do školy. Prostřednictvím podpory do sponzorů mohou získat vzdělání ve svém přirozeném kulturním a životním prostředí. Misijní školy mají možnost navštěvovat děti všech náboženských a etnických skupin, které na území Bangladéše žijí. Děti jsou vyučovány stejným způsobem jako na ostatních školách v této zemi, pouze jsou navíc seznámeny s poselstvím evangelia. Hlavním cílem projektu BangBaby je zvyšování gramotnosti a výchova nové inteligence v Bangladéši, což by mělo přispět ke zvýšení životní úrovně obyvatel Bangladéše.

Školní rok v Bangladéši začíná v lednu, proto také většina sponzorství začíná se začátkem kalendářního roku. Dennímu školákovi přispívá sponzor částkou 500 Kč měsíčně, dítěti, které studuje internátní školu částkou 700 Kč měsíčně a sirotkům částkou 1100 Kč měsíčně⁶. Nejvíce sponzorovaných dětí jsou denní školáci. Peníze od

⁴ osobní sdělení, Alena Rusová, ADRA, 16.4.2007

⁵ z perského bachšiš, což znamená almužna, spropitné, nebo úplatek (Akademický slovní cizích slov, 2000)

⁶ osobní sdělení, Alena Rusová, ADRA, 16.4.2007

sponzorů jdou přes Bangladesh Children's Sponsorship Services (BCSS) a adventistické misie školám, které navštěvují sponzorované děti. Denní studium trvá 3 až 5 let a internátní 7 až 12 let (ADRA, mscr). Pokud dítě dokončí denní studium, může pokračovat ve studiu na internátní škole. V tomto případě je se sponzorem sepsána nová smlouva na sponzorování dítěte vyšší částkou. Od ledna 2007 se měsíční poplatek za školné, učebnice, uniformu, stravu, ubytování a lékařskou péči dětí umístěných v sirotčincích snižuje z původních 1100 na 850 korun měsíčně (ADRA, mscr). Platby v ostatních sponzorských kategoriích zůstávají nezměněny. Z peněz sponzora jsou placeny školní uniformy, učebnice, školní pomůcky, jídlo a učitelé. Administrativní náklady tvoří 15 %⁷.

Všem sponzorovaným dětem je kromě vzdělávání poskytována díky projektu BangBaby také potravinová a zdravotnická pomoc. Potravinový program projektu BangBaby umožňuje podávání jednoho teplého jídla denně všem denním školákům. Děti na internátních školách a sirotci dostávají tři jídla denně.

Zdravotnický program řeší především nenadálé zdravotní problémy sponzorovaných dětí. Prostřednictvím tohoto programu byla například zaplacená plastická operace osířelé, těžce popálené dívky a léčen chlapec postižený dlouhodobým revmatismem.

Projekt má i rekonstrukční část. Peníze z rekonstrukční části jsou určeny na opravy a výstavby škol, kuchyní, jídelen, studní a hygienických zařízení. Ve vybavenosti škol jsou značné rozdíly. Např. v jihovýchodním Juldaru se zatím děti schází v hliněném domečku s malými okny. Mají sice lavice, ale do místnosti není zaveden elektrický proud. V roce 2007 se počítá například s investicí několika tisíc dolarů na dobudování školních kuchyní a vylepšování vybavenosti tříd.

Zvláštní kategorii tvoří školy, které zakládá MUDr. Milan Moskala, tyto školy také navštěvují děti podporované projektem ADRY. Jenda z nich funguje v jednom z dháckých slumů. Je to plechová bouda o rozměrech 5 x 3 metry bez jakéhokoliv vybavení, která však nabízí možnost nejzákladnějšího vzdělání chudým dětem i jejich rodičům. Dvě další školy, založené díky MUDr. Moskalovi, se mají brzo otevřít také v oblasti okrajových dháckých sídlišť. Tyto školy budou fungovat v pronajatých zděných budovách.

⁷ osobní sdělení, Alena Rusová, ADRA, 16.4.2007

V Bangladéši existují případy, kdy rodina odloží dítě do sirotčince, toto dítě je zařazeno do projektu BangBaby, ale po určité době, ještě před dokončením základního vzdělání, školu i sirotčinec opustí. Rodina si je totiž v době, kdy už jsou schopny pracovat, vezme zpět jako levnou pracovní sílu. Někdy také rodiče posílají dítě do školy jen proto, aby zesílelo a později mohlo opět pracovat.

Pokud se jednotlivec, rodina či kolektiv rozhodne „adoptovat dítě na dálku“ prostřednictvím projektu BangBaby Občanského sdružení ADRA, může podrobné informace získat na kterémkoliv pracovišti ADRY nebo na jejich webových stránkách. Na webových stránkách si mohou potenciální adoptivní rodiče vybrat dítě, které by chtěli sponzorovat. Databáze dětí, které na sponzorství čekají bývá pravidelně aktualizována. Stejně tak zde můžete najít i seznam dětí, které byly do projektu zapojeny v dřívějších letech.

Sponzorování začíná vyhotovením darovací smlouvy. Darovací smlouva se uzavírá na dobu jednoho roku s možností jejího automatického prodloužení. Darovací smlouvu lze použít i pro snížení daňového základu. Spolu s oboustranně potvrzenou darovací smlouvou, jak ADROU tak i sponzorem, obdrží sponzor i originál dokumentů dítěte, kde je uvedena jeho výška, váha, věk, proč dítě bylo vybráno, z jaké rodiny pochází, jeho zájmy a jeho barevné fotografie. Kopie těchto dokumentů zůstává v pracovišti ADRY. Smlouvu během její platnosti může sponzor vypovědět, nejlépe ale s dvouměsíčním předstihem. V případě zrušení smlouvy se snaží ADRA nalézt pro dítě jiného sponzora, aby nemuselo být z projektu BangBaby vyřazeno. Ke sponzorování nabízí projekt děti ve věku od pěti do šestnácti let. Dítě může být sponzorováno od základní až po střední školu. S dítětem si může sponzor i dopisovat. Pokud si to sponzor přeje, může mu zlínská ADRA dopisy překládat, pokud ne, dostává originální anglické dopisy.

Sponzorem v projektu BangBaby se může stát jednotlivec, rodina, kolektiv zaměstnanců určité firmy nebo skupinka přátel, která se shodne na tom, že chce pomoci nějakému dítěti získat vzdělání. Poslední dobou velmi rychle narůstá počet škol, které sponzorují vzdělání dítěte z rozvojové země. Zapojení do těchto projektů má bezesporu celkový výchovný vliv na děti a může ve školách pomoci rozvíjet globální rozvojové vzdělávání. Více než dvacet tříd českých škol podporuje bangladéšského školáka, aby mohl studovat (Rusová, 2007).

Sponzoři chudých bengálských dětí i další zájemci mívají možnost setkat se s MUDr. Milanem Moskalu, který dal impuls ke vzniku tohoto projektu, při jeho

každoročních návštěvách České republiky. Naposledy proběhlo setkání sponzorů a rodinou Moskalových a s přímými účastníky humanitárních misí v Bangladéši 5. srpna 2006 ve Zlíně (Rusová, 2007).

3.3. Kontrolní cesty

Od roku 2001 jezdí do Bangladéše pravidelně jedenkrát za rok pracovníci ADRY na kontrolní cesty, aby zjistili, jak projekt BangBaby v praxi funguje (Škodík, 2006). Pracovníci kontrolují účetnictví, finanční výdaje, úroveň vzdělanosti dětí, vybavenost škol a rekonstrukční a potravinovou pomoc bengálským dětem. Také se zajímají, zda je možno vystopovat osudy dětí, které z projektu BangBaby odstoupily. Během kontrolních cest jsou projednávány také realizace dalších možných projektů ve spolupráci s Bangladesh Children's Sponsorship Services (BCSS). Kontrolních cest se na vlastní náklady může zúčastnit i některý ze sponzorů.

Pracovníci ADRY se při kontrolních cestách snaží setkat s co největším počtem sponzorovaných dětí z většiny škol zařazených do projektu. V každé škole proběhne kontrola hospodaření se zasílanými finančními prostředky a jsou podepsány smlouvy týkající se projektu na další rok. Sponzorované děti napíší na tabulky svá jména a krátký pozdrav pro sponzora v angličtině a v rodném jazyce bangla, kdo neumí psát, nakreslí obrázek. S těmito tabulkami jsou pak vyfotografovány pro sponzory. Před příjezdem do škol je dětem nakoupeno ovoce. V Bangladéši je ho sice dostatek, ale dětem je dáváno jen výjimečně, většinou dostávají rýži. S ovocem dostanou děti i drobné dárky. Společně s učiteli, zástupci místních komunit a pracovníky misie zařazují do projektu pracovníci ADRY další děti. Základním hlediskem pro zařazování dětí do projektu BangBaby je chudoba a inteligence dítěte. Když má rodina více školou povinných dětí, mohou být do projektu zařazeny všechny děti, pokud s tím rodiče souhlasí.

Při některých kontrolních cestách jsou děti ze vzdálenějších škol dovezeny na setkání s pracovníky ADRY do přístupnějších škol, které pracovníci ADRY navštíví. S některými dětmi se i přesto neseťkají, protože rodiče se často bojí, aby nebyly jejich děti třeba prodány do otroctví.

„Smysluplnost projektu potvrdilo zejména setkání s učitelem Gilbertem Peikem ve škole Gopalgonj, která se nachází v jižní misii. Tento 27-letý mladý muž byl jako sirotek před léty zařazen do vzdělávacího programu.“ (Rusová, 2007) Díky projektu BangBaby dostal šanci studovat a v současnosti sám učí děti zařazené do projektu.

V pondělí 13. listopadu 2006 měli do Bangladéše odléhat pracovníci zlínské ADRY, aby mohli provést další kontrolní cestu. Z důvodů nestabilní politické situace se však cesta neuskutečnila. „Politickou situaci v Bangladéši nelze předpovědět. Od nynějška do 27. ledna 2007, kdy se budou konat všeobecné volby, může kdykoliv vypuknout jakýkoliv druh problémů. Opoziční strana vydala ultimátum, že pokud nebudou do 12. listopadu splněny jejich požadavky na rekonstrukci volební komise, nové rozdělení funkcí v administrativě a dalších celkem jedenáct bodů, od 13. listopadu všechno uzavřou. Šlo by o blokády silnic, železnic, vodních cest apod., stejně jako před čtrnácti dny, kdy celá země byla na týden uzavřená. Na silnicích nebyl žádný provoz s výjimkou pár rikšů. Po celé zemi vládly občanské nepokoje, chaos a anarchie, asi dva tucty lidí přišly o život, stovky lidí byly zraněny, hořela vozidla, byly ničeny domy a budovy. Existuje možnost dalšího občanského nepokoje. Podal jsem vám reálný obrázek politické situace v zemi," napsal Benjamin Raksham, koordinátor Bangladesh Children's Sponsorship Services (BCSS).

Kontrolní cesta se tedy uskutečnila až na přelomu února a března 2007. V období 25. 2. až 15. 3. 2007 se proběhla sedmá kontrolní mise. Třítýdenní kontrolní mise se zúčastnili tři pracovníci zlínské ADRY a jeden ze sponzorů bangladéšských dětí. V 19 navštívených školách se setkali se 707 sponzorovanými dětmi (Rusová, 2007). Dvacet čtyři nepřítomných dětí ve většině případů bylo doma z důvodu onemocnění planými neštovicemi.

Obrázek č. 4: Ukázka fotografie bangladéšských dětí zařazených do projektu BangBaby

Zdroj: Motivační program projektu BangBaby v Bangladéši, 2006

4. Statistiky dětí zapojených do projektu BangBaby

4.1. Celková statistika

Na konci roku 2006 podporovali Češi a Slováci 1022 bengálských žáků a studentů ze 41 škol. Za kalendářní rok 2006 na jejich vzdělávání darovali sponzoři částku blížící se šesti milionům korun. (Rusová, 2007)

ADRA pomáhá ve 33 vesnických, 6 internátních (Hill Tracts, KMMS, SAMS, Gopalganj, BASC, Monoshopara) a 2 městských (DAPS, Comilla) školách, celkem tedy ve 41 školách. V roce 2007 se projekt BangBaby rozroste nejméně o 720 bengálských dětí. (Rusová, 2007) Za celé fungování projektu bylo sponzorováno 1584 dětí (ADRA, mscr).

Školy zapojené do projektu BangBaby jsou rozděleny do čtyř oblastí – severní, jižní, východní a západní, podle rozdělní adventních misí.

4.2. Statistika dětí, které studují na školách v severní misii

Seznam škol, na kterých studují sponzorované děti, v severní oblasti (misii)

Za názvem školy je v závorce uveden kód školy, který je v dokumentech ADRY často využíván.

Birisiri (BBS): denní škola

Garzivita (BGA): denní škola

Gangatia (BGT): denní škola

Gujadia (BGU): denní škola

Akonpara (BN01): denní škola

Boalmara (BN03): denní škola

Baribaid (BN05): denní škola

Dhoboura (BN08): denní škola

Khujura (BN12): denní škola

Kulpotak (BN13): denní škola

Shampur (BN17): denní škola

Sonomoah (BN18): denní škola

Monoshopara (BN14): denní i internátní škola

Školy, kde v předchozích letech studovaly sponzorované děti, ale ke konci roku 2006 tyto školy žádné sponzorované dítě nenavštěvovalo:

Battanayapara (BN02)

Chorgobodia (BN06)

Tabulka č. 2: Statistika dětí studujících na školách v severní oblasti

Rok zapsání do školy	Celkem zapáno dětí	Absolventi denního studia	Absolventi pokračující na internátní škole	Studující denní studium	Děti, které odešly z denní školy	Studující internátní školu	Děti, které odešly z internátní školy
1999	63	50	12	0	1	0	0
2000	3	3	0	0	0	0	0
2001	0	0	0	0	0	0	0
2002	26	4	0	13	4	3	2
2003	35	6	5	6	5	9	4
2004	3	0	0	0	0	1	2
2005	68	0	0	40	6	22	0
2006	143	0	0	60	2	81	0
Celkem	341	63	17	119	18	116	8

Vytvořeno autorkou na základě dokumentů ADRY (2006)

Prostřednictvím projektu BangBaby bylo do škol v severní oblasti Bangladéše v letech 1999 až 2006 zapsáno 341 dětí. 63 dětí dokončilo základní vzdělání a 17 dětí po dokončení základní školní docházky pokračovalo ve studiu na škole vyššího stupně. 119 dětí navštěvuje denní školy a 116 dětí studuje na internátních školách. 18 dětí přestalo navštěvovat denní školy ještě před dokončením a 8 studentů ukončilo předčasně studium internátní školy.

Důvody odchodu dětí z denních škol:

- Odstoupil/a: 1
- Neznámé: 14
- Ztratil/a se: 1
- Zemřel/a: 1
- Pracuje jako dělník/dělnice: 1

Důvody odchodu dětí z internátních škol:

- Neznámé: 8

4.3. Statistika dětí, které studují na školách v jižní misi

Seznam škol, na kterých studují sponzorované děti, v jižní oblasti (misi)

Za názvem školy je v závorce uveden kód školy, který je v dokumentech ADRY často využíván.

Koligram (KG): denní škola

KMMS (KMSS): denní i internátní škola, ústav pro sirotky (SCC)

Lakhonpur (LAK): denní škola

Ramshil (RA): denní škola

Gopalganj (LGG): denní i internátní škola,

Musuria (MU): denní škola

Mandra (MAN): denní škola

Suagram (SG): denní škola

Ambari (AMB): denní škola

Lakhonpur (LAX): denní škola

Kashimnagar (KMG): denní škola

Muragasha (MRG): denní škola

Bisharkandi (BRS): denní škola

Narikontela (NT): denní škola

Tabulka č. 3: Statistika dětí studujících na školách v jižní oblasti

Rok zapsání do školy	Celkem zapáno dětí	Absolventi denního studia	Absolventi pokračující na internátní škole	Studující denní studium	Děti, které odešly z denní školy	Studující internátní školu	Děti, které odešly z internátní školy
1999	6	2	1	1	1	0	1
2000	0	0	0	0	0	0	0
2001	0	0	0	0	0	0	0
2002	1	0	0	1	0	0	0
2003	53	0	4	5	12	18	14
2004	91	0	0	47	19	23	2
2005	47	0	0	32	3	12	0
2006	256	0	0	153	10	92	1
Celkem	454	2	5	239	45	145	18

Vytvořeno autorkou na základě dokumentů ADRY (2006)

V jižní oblasti Bangladéše bylo díky projektu BangBaby zapsáno na základní školy v letech 1999 až 2006 celkem 454 dětí. 2 děti studium na základní škole už dokončily a 5 dětí pokračuje na internátních školách. Na konci roku 2006 navštěvovalo 239 dětí denní školy a 145 dětí internátní školy. 45 dětí přestalo z různých důvodů chodit do denních škol ještě před dokončením studia a 18 studentů ukončilo předčasně studium na internátních školách.

Důvody odchodu dětí z denních škol:

- Odstoupil/a: 10
- Neznámé: 33
- Zemřel/a: 1
- Přestup na státní školu: 1

Důvody odchodu dětí z internátních škol:

- Odstoupil/a: 1
- Neznámé: 17

4.4. Statistika dětí, které studují na školách ve východní misi

Seznam škol, na kterých studují sponzorované děti, ve východní oblasti (misi)

Za názvem školy je v závorce uveden kód školy, který je v dokumentech ADRY často využíván.

BASC (COL): denní a internátní škola

DAPS (DAPS): denní a 2 internátní školy

AIMS Comilla (COM): denní škola

Shapmara (SHAP): denní škola

Rahimpur (RJP): denní škola

Hilltracts (AHTSS): internátní škola, ústav pro sirotky (HTCC)

Sultana Mandir (STM): denní škola

Sitolpur (SP): denní škola

Juldar (JDA): denní škola

Ghonarpara (GNP): denní škola

Sitolpur (SP): denní škola

Tabulka č. 4: Statistika dětí studujících na školách ve východní oblasti

Rok zapsání do školy	Celkem zapáno dětí	Absolventi denního studia	Absolventi pokračující na internátní škole	Studující denní studium	Děti, které odešly z denní školy	Studující internátní školu	Děti, které odešly z internátní školy
1999	44	3	1	8	16	0	16
2000	3	0	0	0	2	1	0
2001	6	0	0	0	0	3	3
2002	284	2	1	15	4	105	157
2003	99	1	2	42	45	6	3
2004	15	0	1	13	1	0	0
2005	95	0	0	45	5	36	9
2006	71	0	0	34	0	35	2
Celkem	617	6	5	157	73	186	190

Vytvořeno autorkou na základě dokumentů ADRY (2006)

Na konci roku 2006 studovalo denní studium 157 dětí. Na internátní školu chodilo 186 dětí. Od roku 1999 do roku 2006 bylo do škol ve východní oblasti Bangladéše prostřednictvím projektu Bangbaby zapsáno celkem 617 dětí. Mezi lety 1999 a 2006 odešlo z denního studia 73 dětí před dokončením školy a internátní školy přestalo předčasně navštěvovat 190 dětí.

Důvody odchodu dětí z denních škol:

- Odstoupil/a: 2
- Neznámé: 60
- Přestup na jinou školu: 11

Důvody odchodu dětí z internátních škol:

- Odstoupil/a: 18
- Neznámé: 96
- Vdala se/oženil se: 4
- Přestup na jinou školu (nezůstávají v projektu!): 15
- Neuspěl/a u zkoušek: 43
- Zemřel/a: 1
- Kvůli chování vyloučen ze školy: 5
- Nemoc: 4
- Ztráta jednoho z rodičů: 1
- Nedokázal/a se přizpůsobit: 2
- Odjezd do zahraničí: 1

Jedna dívka z východní oblasti Bangladéše dokončila vzdělání na internátní škole.

4.5. Statistika dětí, které studují na školách v západní misii

Seznam škol, na kterých studují sponzorované děti, v západní oblasti (misii)

Za názvem školy je v závorce uveden kód školy, který je v dokumentech ADRY často využíván.

Ramesharpur (RAM): denní škola

Vanuikuslia (VAN): denní škola

Chondipur (CND): denní škola

Mohipur (MHI): denní škola

Tabulka č. 5: Statistika dětí studujících na školách v západní oblasti

Rok zapsání do školy	Celkem zapáno dětí	Absolventi denního studia	Pokčující na internátní škole	Studující denní studium	Děti, které odešly z denní školy	Studující internátní školu	Děti, které odešly z internátní školy
2006	29	0	0	25	4	0	0
Celkem	29	0	0	25	4	0	0

Vytvořeno autorkou na základě dokumentů ADRY (2006)

V západní oblasti Bangladéše začaly být sponzorovány děti prostřednictvím projektu BangBaby až od roku 2006. V tomto roce jich bylo k dennímu studiu do čtyř škol zapsáno celkem 29. Čtyři děti již do školy z různých důvodů přestaly chodit. 25 dětí na konci roku 2006 školu řádně navštěvovalo. V západní misi nejsou zatím sponzorovány žádné děti na internátních školách ani žádní sirotci.

Důvody odchodu dětí z denních škol:

- Neznámé: 1
- Nízký věk: 3 (tyto děti budou sponzorovány až od pěti let věku)

4.6. Shrnutí důvodů pro předčasné ukončení školní docházky

Počty dětí, které školu opustí před dokončením školní docházky se na různých školách velmi liší. Stejně tak jsou různé důvody, ze kterých děti školu nedokončí. Pracovníci škol zapisují důvody ukončení školní docházky do karty dítěte a ADRA pak následně informuje sponzora, že jeho dítě přestalo školu navštěvovat a z jakých důvodů.

Nejpočetnější skupinu tvoří děti, které školu přestaly navštěvovat z neznámých důvodů. Děti často najednou přestanou chodit do školy a zaměstnanci školy už nezjistí, co se s dítětem stalo. V některých případech se rodina odstěhuje jinam, v jiných případech se dítě bohužel ztratí a ani jeho rodina nemá ponětí, co se s ním stalo.

Některé děti, většinou na přání svých rodičů, přestanou dobrovolně navštěvovat školu a tím také opustí projekt BangBaby. Je jisté, že jedno dítě odešlo ze školy a začalo pracovat, ale odhaduje se, že z tohoto důvodu nedokončí školu mnohem

více dětí. U dívek se častěji než u chlapců stává, že se vdají a místo studia se musí začít starat o své vlastní potomky.

Menší skupinu tvoří děti, které musely přestat navštěvovat školu kvůli nemoci, 3 děti zařazené do projektu zemřely. Jedno dítě muselo přestat navštěvovat školu z důvodu ztráty jednoho z rodičů. Existují také případy, kdy děti odstoupí z projektu, ale pokračují ve studiu na jiných školách. Jedno dítě zařazené do projektu odjelo s rodinou do zahraničí.

Na školách v severní oblasti několik dětí neuspělo u zkoušek, většinou z jazykových důvodů, a proto byly vyloučeny ze školy. V této oblasti byly ze školy děti vyloučeny také kvůli špatnému chování, nebo z důvodu, že se nedokázaly přizpůsobit situaci ve škole.

V roce 2006 byly v západní oblasti zapsány do školy tři příliš malé děti. Ty nastoupí do školy a začnou být sponzorovány, až dosáhnou pěti let věku.

Jedna dívka, která navštěvovala školu ve východní oblasti Bangladéše, už dokončila bakalářský stupeň.

5. Motivační program pro rodiče

Důležité pro fungování projektu BangBaby i dalších projektů, které podporují vzdělanost v rozvojových zemích, je, aby rodiče chudých dětí pochopili, proč jejich děti potřebují vzdělání. Chudé děti mohou být do projektů zařazeny, ale záleží jen na rodičích a dalších rodinných příslušnících, jestli je budou do školy posílat. Pokud rodina chápe jako podstatnější, aby dítě pracovalo a pomáhalo živit rodinu, je pak téměř zbytečné nabízet dítěti bezplatné vzdělání. Negramotní rodiče, kteří nikdy do školy nechodili, těžko chápou, proč by jejich dítě do školy chodit mělo. Rodiče častěji posílají děti do školy z důvodu, že zde dostanou každý den teplé jídlo, než z přesvědčení, že se vzděláním může jejich dítě prožít lepší život a pak se také lépe postarat o ně samotné.

Velmi těžké je bohužel předcházet případům, kdy rodiče posílají dítě do školy jen, aby díky jídlu zesílelo a později bylo opět schopno pracovat. Stejně těžké je zabránit tomu, aby si příbuzní vzali osiřelé dítě ze sirotčince v době, kdy ještě nedokončilo základní vzdělání, ale už může pracovat a přispívat tak rodině na živobytí.

Součástí projektu BangBaby je proto i motivační program pro rodiče sledující zvýšení zájmu bangladéšských rodičů o dokončení vzdělání jejich dětí. V původním projektu ADRY bylo zamýšleno, že po dovršení základní tří až pětileté školní docházky by rodina sponzorovaného školáka měla dostat kozu, při pokračování na škole vyššího stupně navíc finanční částku ve výši 1 000 taka a po dokončení středního vzdělání, což předpokládá dvanáctiletou školní docházku, by byla rodičům studenta zakoupena kráva (Rusová, 2007).

Motivační program pro rodiče se začal uskutečňovat v roce 2006. Když dítě dokončí denní nebo internátní školu, zašle Bangladesh Children's Sponsorship Services do zlínské pobočky ADRY certifikát o absolvování školy. Na základě toho obdrží rodina dítěte hmotný dar a v případě dalších studií dítěte finance na zápisné a kapesné pro dítě.

Rodina školáka, který ukončí studium na denní škole a úspěšně složí zkoušky dostane finance na zakoupení sazenic manga. Dítě, které školu absolvovalo, obdrží praktické věci jako moskytiéru, ručník nebo oblečení a kapesné. To vše v celkové hodnotě 1 000 taka (1 taka je cca 0,50 Kč). Pokud dítě pokračuje ve studiu na internátní

škole, dostane rodina dalších 1 000 taka, z čehož 500 taka je použito na zápisné a zbytek zůstane dítěti jako kapesné. (Škodík, 2006)

Rodina dítěte, které úspěšně dokončí studium na internátní škole, dostane sazenice manga a absolvent obdrží další praktické věci, to vše v hodnotě 7 000 taka (Škodík, 2006). Dítě také obdrží 1 000 taka, které by mu měli pomoci ve startu do života, nebo v jeho dalším studiu (Škodík, 2006). Další podpora absolventů internátních škol bude řešena individuálně.

Na realizaci motivačního programu vyčlenila ADRA 185 000 Kč. Náklady spojené s realizací jsou hrazeny z projektu BangBaby (Škodík, 2006).

Prohlubováním spolupráce mezi ADRA ČR a Bangladesh Children's Sponsorship Services se naskýtá možnost spolupráce i mezi bangladéšskými a českými studenty, pedagogy a lékaři.

Hlavním přínosem motivačního projektu pro rodiče by mělo být zvýšení motivace rodičů a dalších rodinných příslušníků posílat děti do školy. Cílem však také je, aby celé komunity pochopily význam vzdělání a pohlížely na něj jako na šanci získat více možností jak žít svůj život a získat také schopnost vést takový život, jaký si představují.

Shrnutí

Projekty typu adopce na dálku se vyvinuly z projektů, které pomáhaly dětem postiženým druhou světovou válkou. Největšího rozmachu dosáhly v posledních dvaceti letech. Finance věnované na tuto formu rozvojové spolupráce se zvyšovaly také v 90. letech 20. století, kdy se začala projevovat tzv. „únava z rozvojové pomoci“ a celkový objem prostředků určených na rozvojové projekty se začal snižovat. Projekty typu adopce na dálku jsou velmi oblíbené především z důvodu, že jsou zaměřeny na pomoc konkrétní osobě, se kterou může sponzor udržovat kontakt.

Samostatný stát Bangladéš vznikl v roce 1971. Bangladéš se nachází v jihovýchodní části Asie, v oblasti často sužované záplavami a tropickými cyklónami. Bangladéš patří mezi nejméně rozvinuté státy světa. Potýká se s mnoha problémy jako jsou například živelné katastrofy, přelidnění, nemoci způsobené kontaminovanou vodou a jídlem, korupce, negramotnost pohybující se kolem 50 %, nízká úroveň zdravotní péče a bída panující na celém území státu. Nedostatečné fungování státu se v mnoha oblastech snaží alespoň z části nahradit zahraniční nevládní organizace. Ty vytváří projekty především na podporu zdravotnictví, školství a celkového rozvoje občanské společnosti.

Od roku 1999 působí v Bangladéši i Občanské sdružení ADRA ČR. Ve spolupráci s MUDr. Milanem Moskalou, který žije i se svou rodinou v Dháce, vytvořila ADRA ČR projekt na podporu chudých bangladéšských dětí s názvem Bangbaby. Projekt BangBaby je jedním z projektů typu adopce na dálku. Kritiky projektů adopce na dálku se objevují už od 80. let 20. století. Nejvýrazněji byly projekty kritizovány prostřednictvím časopisu New Internationalist. Z této kritiky pak vychází většina dalších. Největším kritikem v České republice je UNICEF a jeho ředitelka Pavla Gomba. Ta vychází ze svých zkušeností získaných při pobytu v Zimbabwe a říká, že mnohem důležitější je odstraňování překážek, kvůli kterým děti nemohou chodit do školy, než dětem financovat školní docházku a tím v podstatě podporovat tyto překážky. Zastánci projektů typu adopce na dálku tvrdí, že největším přínosem, který překoná všechny kritizované nevýhody je, že alespoň některé děti dostanou příležitost navštěvovat školu.

Vzdělávací systém v Bangladéši je řízen dvěma ministerstvy. Ministerstvo základního a všeobecného školství (Ministry of Primary and Mass Education) je zodpovědné za oblast základního vzdělávání. Ministerstvo školství (Ministry of

Education) je zodpovědné za středoškolské, odborné a vysokoškolské vzdělávání. V rámci těchto ministerstev existují projekty na podporu a rozvoj školství v Bangladéši. Vláda však nemá úplný vliv na celém území státu a dostatek finančních prostředků, aby zajistila bezproblémové fungování školství a přístup ke vzdělání pro všechny školou povinné děti. Děti z chudých rodin často nemohou chodit do školy, protože musí pracovat a pomáhat tak živit rodinu.

Projekt BangBaby je dlouhodobý vzdělávací a potravinový projekt na pomoc chudým bangladéšským dětem. BangBaby je společným projektem ADRA ČR, Bangladesh Children's Sponsorship Services (BCSS) a Adventist Dental Clinic v Dhace. Jde o projekt typu adopce na dálku, který je zaměřen na finanční podporu vybraného bangladéšského dítěte při vzdělávání v misijních školách různého typu na území Bangladéše. Do projektu jsou přijímány chudé děti, které by bez podpory neměly možnost chodit do školy. Misijní školy mají možnost navštěvovat děti všech náboženských a etnických skupin, které na území Bangladéše žijí. Děti jsou vyučovány stejným způsobem jako na ostatních školách v této zemi, pouze jsou navíc seznámeny s poselstvím evangelia. Hlavním cílem projektu BangBaby je zvyšování gramotnosti a výchova nové inteligence v Bangladéši. Součástí projektu je také potravinová a zdravotnická a rekonstrukční podpora. Pracovníci zlínské ADRY pořádají každoročně kontrolní cesty, aby zjistili, jak projekt přímo v Bangladéši funguje.

Na konci roku 2006 podporovali Češi a Slováci 1022 bengálských žáků a studentů ze 41 škol. Školy zapojené do projektu BangBaby jsou rozděleny do čtyř oblastí – severní, jižní, východní a západní, podle rozdělení adventních misií. ADRA pomáhá ve 33 vesnických, 6 internátních a 2 městských školách, celkem tedy ve 41 školách. Za celé fungování projektu bylo sponzorováno 1584 dětí.

Některé děti zařazené do projektu opustí školu ještě před dokončením vzdělání. Důvody pro odchod ze školy se velmi liší. Nejčastěji se důvod ani nezjistí.

Od roku 2006 je součástí projektu BangBaby i motivační program pro rodiče. Hlavním cílem této části projektu BangBaby je, aby rodiče měli větší zájem na dokončení školní docházky jejich dětí.

Závěr

Tato práce je zaměřena na stav školství v Bangladéši, jedné z nejhudších zemí světa, a na to, jak projekt BangBaby v oblasti bangladéšského školství působí. Tamější ministerstva školství mají vypracované projekty na zlepšení školského systému, bohužel bude ještě dlouho trvat, než bude všech cílů těchto projektů dosaženo a školství bude plnohodnotně fungovat. Myslím, že nejdříve se musí stabilizovat situace v zemi, vyřešit boj s chudobou, environmentální a ekonomické problémy a teprve pak bude prostor pro řešení problémů ve školství. Pokud se zemi podaří najít cestu, která by mohla vést k rozvoji, mohlo by pak školství v Bangladéši fungovat stejně dobře jako ve vyspělých zemích, samozřejmě ve formě, která by vyhovovala životním a kulturním podmínkám země.

V současné době není ještě situace v Bangladéši na takové úrovni, aby stát dokázal zajistit přístup ke vzdělání všem obyvatelům, proto jeho funkci doplňují nevládní organizace. Podle mého názoru je v současnosti jejich působení v zemi velmi důležité. Děti potřebují získat vzdělání, mít přístup ke zdravotní péči a možnost na zajištění základních lidských potřeb okamžitě, nemohou čekat, až stát dosáhne určitého stupně rozvoje, aby jim toto mohl zajistit. Současně stát nemůže dosáhnout rozvoje bez odborníků a intelektuálů v řadách svých obyvatel.

Nárůstu gramotnosti by mělo pomoci několik projektů zahraničních nevládních organizací, mezi které patří i projekt Bangbaby Občanského sdružení ADRA. BangBaby je jedním z projektů typu adopce na dálku, které patří mezi nejpodporovanější ale i mezi nejkritizovanější projekty podporující rozvojové země. Do škol jsou prostřednictvím tohoto projektu přijímány děti všech národnostních skupin i náboženských vyznání. Ve škole jsou vyučovány jako na ostatních bangladéšských školách, ale navíc jsou seznámeny s poselstvím evangelia. Teď se naskytá otázka, jestli je lepší, aby děti získaly vzdělání a současně byly seznamovány s, v některých případech, jinou vírou, než v jaké jsou vychovávány, nebo nezískaly žádné vzdělání.

Ať už jsou tyto projekty jakkoliv kritizovány, jejich zásadním přínosem je, že díky nim mohou děti chodit do školy, s čímž souvisí zisk dalších životních příležitostí. Vzdělání je přínosem nejen pro ně samotné, ale pro celou komunitu. Důležitou součástí projektu je motivační program pro rodiče. Aby mohly být naplněny všechny cíle projektu BangBaby, měli by rodiče pochopit, že vzdělání je velkým přínosem pro jejich děti.

Summary

This thesis is focused on education in Bangladesh and on the project of ADRA – BangBaby. The information in the thesis was gained by analyzing documents, which were consequently synthesized together.

The first and the second parts are used for presentation of child sponsorship projects and of the situation in Bangladesh leading to an easier explanation of connection between an accession to education in Bangladesh and the project BangBaby. These parts are based on general information about child sponsorship, on the actual situation in Bangladesh and on educational system in Bangladesh.

The third part is focused on the project BangBaby. BangBaby has been functioned since 1999. This project was created by ADRA, Bangladesh Children's Sponsorship Services (BCSS) and Adventist Dental Clinic.

In the fourth chapter is shown how many children attend the BangBaby project's schools, how many children have dropped and how many have graduated.

The last chapter presents the motivational part of the BangBaby project for the parents. It is very important part of the project to explain parents, that education can give their children many possibilities how to live their lives.

Key words: ADRA, BangBaby, Bangladesh, child sponsorship, education, Ministry of Primary and Mass Education, Ministry of Education

Tato práce se zabývá vzděláváním v Bangladéši a projektem Občanského sdružení ADRA – BangBaby. Informace obsažené v této práci byly získány hlavně na základě analýzy dokumentů a následné syntéze poznatků.

První a druhá část práce jsou zaměřeny na projekty typu adopce na dálku a na situaci v Bangladéši, což by mělo vést k vysvětlení souvislostí mezi přístupem ke vzdělání v Bangladéši a projektem BangBaby. Tyto části jsou založeny na obecných informacích o adopcích na dálku, aktuální situaci v Bangladéši a vzdělávacím systému v Bangladéši.

Třetí část práce je zaměřena přímo na projekt BangBaby, který funguje od roku 1999. Tento projekt byl vytvořen ADROU, Bangladesh Children's Sponsorship Services (BCSS) a Adventist Dental Clinic v Dhace.

Čtvrtá kapitola ukazuje kolik dětí navštěvuje prostřednictvím projektu BangBaby školu, kolik dětí školu nedokončilo a kolik již absolvovalo.

Poslední kapitola pojednává o motivační části projektu BangBaby pro rodiče. Velmi důležitou částí projektu je vysvětlit rodičům, že vzdělání může dát jejich dětem mnoho možností jak prožít svůj život.

Klíčová slova: ADRA, BangBaby, Bangladéš, adopce na dálku, vzdělání, Ministerstvo základního a všeobecného školství, Ministerstvo školství

Použité zdroje

- *AdopceAfrika.cz* [online]. c2004 [cit.2.3.2007]. Dostupné z: <<http://www.adopceafrika.cz/adopce.htm>>
- *Adopce na dálku* [online]. c2001 [cit.12.3.2007]. Dostupné z: <<http://www.hk.caritas.cz/adopce/>>
- *Adopce na dálku - Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. c2006 [cit.14.3.2007]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Adopce_na_d%C3%A1lku>
- ADRA: *ADRA do Bangladéše neodletí* [online]. c2007 [cit.27.2.2007]. Dostupné z: <http://www.akr.cz/bangbaby/index.php?page=news&assay=banglades#adra_neodletí>
- ADRA: *Dokumenty občanského sdružení ADRA*. mscr, 1999 – 2006
- *Arcidiecézní charita Praha* [online]. nedatováno [cit.11.3.2007]. Dostupné z: <<http://www.charita-adopce.cz/index.php?id=000242>>
- *Bangladesh Charity: Sponsor a Child in Bangladesh* [online]. nedatováno [cit.22.3.2007]. Dostupné z: <<http://www.soschildrensvillages.org.uk/sponsor-a-child/asian-child-sponsorship/bangladesh.htm>>
- BREHM, V., GALE, J.: *NGO Sector Ananalysis Programme*. NGO Funding and Policy Bulletin [online]. c2000, č.3, Dostupné z: <<http://danny.oz.au/politics/poverty/child-sponsorship.html>>
- *CIA - The World Factbook – Bangladesh* [online]. c2007 [cit.2.3.2007]. Dostupné z: <<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/bg.html>>
- *Distribution of Textbooks* [online]. nedatováno [cit.20.2.2007]. Dostupné z: <http://www.mopme.gov.bd/Textbooks_Curricula.htm>
- EXNEROVÁ V. (Exnerová V. (eded):): *Globální problémy a rozvojová spolupráce. Témata, o které se lidé zajímají*. Praha: Člověk v tísni, společnost při . ČT, o. p. s., 2005.
- FEMINOVÁ D.: *Reakce Humanistického hnutí na článek v Reflexu* [online]. červen 2005, Občanské sdružení Humanistické centrum Narovinu [cit. 17.2.2007]. Dostupné z: <http://www.adopceafrika.cz/media/narovinu2005_2.pdf>
- *Government of People's Republic of Bangladesh* [online]. c2007 [cit.3.3.2007]. Dostupné z: <<http://www.bangladeshgov.org>>

- *Government of the People's Republic Bangladesh - Ministry of Education – Home* [online]. c2006 [cit.13.3.2007]. Dostupné z: <<http://www.moedu.gov.bd/bangladesh.htm>>
- Greksa, L. a kol.: *Growth and health status of street children in Dhaka, Bangladesh* [online]. c2007 [cit.16.3.2007]. Dostupné z: <<http://portal.isiknowledge.com/portal.cgi>>
- *Child Sponsorship – OzSpirit* [online]. c2003 [cit.5.2.2007]. Dostupné z: <<http://www.ozspirit.info/2003/56bg.html>>
- Kartografie Praha: *Kapesní atlas světa. Kartografie Praha, a.s., 2003*
- KROPÁČEK, L.: *Islámský fundamentalismus*. Vyšehrad, Praha, 1996. (str.107-151)
- Library of Congress: *Bangladesh: Country Studies – Federal Research Division* [online]. c2005 [cit.2.3.2007]. Dostupné z: <<http://memory.loc.gov/frd/cs/bdtoc.html>>
- List of existing projects of MoPME [online]. nedatováno [cit.21.3.2007]. Dostupné z: <http://www.mopme.gov.bd/List_Projects_05-06.htm>
- *Ministry Of Primary And Mass Education* [online]. nedatováno [cit.18.2.2007]. Dostupné z: <http://www.mopme.gov.bd/Ministry_frm.htm>
- *Ottův nový atlas světa*. Ottovo nakladatelství, s.r.o., Praha 2003.
- PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. A kol.: *Akademický slovník cizích slov*. Academia, Praha 2000 (str. 89)
- NEWTON I.T.: *Projekt adopce na dálku* [online]. c2007 [cit.15.4.2007]. Dostupné z: <<http://archiv.newton.cz/tvr/2007/04/10/f67fa621fd8bd37c97e48b2954e6f61b.asp>>
- PROTEIN: *Adopce na dálku* [online]. c2005 [cit.10.4.2007]. Dostupné z: <<http://www.ymca.cz/protein/view.php?cislocianku=2005021006>>
- RUSOVÁ A.: *V Bangladéši znají Českou republiku* [online]. c2007 [cit.12.4.2007]. Dostupné z: <<http://www.akr.cz/bangbaby/index.php>>
- *SET ME FREE: How to help children - NI 194 - Simply... Why you should not sponsor a child* [online]. c1989 [cit.2.4.2007]. Dostupné z: <<http://www.newint.org/issue194/simply.htm>>
- *Stipend Project of Primary Schools Students* [online]. nedatováno [cit.20.2.2007]. Dostupné z: <http://www.mopme.gov.bd/Stipend_Program.htm>

- ŠKODÍK, Z.: *Motivační program projektu BangBaby v Bangladéši*. mscr, 2006, 10 str.
- UNICEF: *Basic Education for Hard-to-Reach urban Working Children* [online]. c2006 [cit.26.2.2007]. Dostupné z: <[http://www.unicef.org/bangladesh/Education_for_Working_Children_\(BEHTRUC\).pdf](http://www.unicef.org/bangladesh/Education_for_Working_Children_(BEHTRUC).pdf)>
- UNICEF: *Environmental Sanitation, Hygiene and Water Project for Rural Areas (ESHWRA)* [online]. nedatováno [cit.23.2.2007]. Dostupné z: <http://www.unicef.org/bangladesh/RURAL_Water_Sanitation_and_Hygiene.pdf>
- UNICEF: *Environmental Sanitation, Hygiene and Water Supply in Urban Slums and Fringes project* [online]. nedatováno [cit.1.4.2007]. Dostupné z: <http://www.unicef.org/bangladesh/URBAN_Water_Sanitation_and_Hygiene.pdf>
- UNICEF: *Child Survival in Bangladsh* [online]. c2006 [cit.8.3.2007]. Dostupné z: <http://www.unicef.org/bangladesh/Child_Survival_in_Bangladesh.pdf>
- UNICEF: *UNICEF Bangladesh - The children - Primary School Years* [online]. nedatováno [cit.28.2.2007]. Dostupné z: <http://www.unicef.org/bangladesh/children_355.htm>
- VOSYKA, A.: *Bangladéš*. ČTK Pressfoto, Praha, 1973
- Všechno o Zemi. Reader's Digest Výběr, s.r.o., Praha 2000. (str.66 - 67)

Seznam příloh

- Obrázek č. 1: Znak ADRY s. 13
- Obrázek č. 2: Vlajka Bangladéše s. 18
- Obrázek č. 3: Mapa Bangladéše s. 18
- Tabulka č.1: Údaje o bangladéšských dětech s. 24
- Obrázek č. 4: Ukázka fotografie bangladéšských dětí zařazených do projektu BangBaby s. 36
- Tabulka č. 2: Statistika dětí studujících na školách v severní oblasti s. 38
- Tabulka č. 3: Statistika dětí studujících na školách v jižní oblasti s. 40
- Tabulka č. 4: Statistika dětí studujících na školách ve východní oblasti s. 41
- Tabulka č. 5: Statistika dětí studujících na školách v západní oblasti s. 43